

Egy jelentéktelen családi örökség közkinccsé válása – egy 19. század eleji székelykapu restaurálása

Demeter István – Miklós Zoltán

Bevezető

Az egyes történelmi régiókról vagy népcsoportokról a köztudatban elterjedt sztereotípiák annyira széleskörűvé válhatnak, hogy ezek általános érvényt nyerve a valóság alaptól függetlenül tényként hagyományozódhatnak. A kulturális tudatban rögzült hasonló előképek Székelyfölddel kapcsolatosan is léteznek. A megismerni vágyó, – de nem tudományos igényvel érdeklődő – közösségek táptalajt képeznek ezen ismeretek befogadására. A jelenkori eredet-szemléletnek még mindig egyik sajátos vonása a mitikus múlt iránti nosztalgia, így – a történelmi valóságtól függetlenül – a közvélemény részét képezi a székelység hun eredetének vagy a kettős honfoglalásnak elmélete. Mi több, a már jelzett kulturális tudatban székely szimbólumként rögzült tárgy, a *székelykapu* keleti (kínai) eredeztetésének még napjainkban is akadnak teoretikusai.

A nagyméretű, szépen díszített kapuk színfoltot képeztek Székelyföld építészetében. Olyannyira, hogy már a korábbi századok utazói, később pedig a tudatos népismereti és néprajzi leírások egyaránt hírt adtak ezek létéről, és számos esetben az eredet kérdésének megfogalmazására is vállalkoztak. Huszka József indiai, kínai és föníciai párhuzamok révén látta bizonyíthatónak a kétezer éves folytonosságot.¹ Szinte Gábor több részben közölt írásaiban arról értekezett, hogy a cinteremkapukban lelte meg a falusi porták bejáratául szolgáló kapuk eredetét.² Györfy István³ és Cs. Sebestyén Károly⁴ a hajdani gyeű kapukban, Viski Károly⁵ pedig a középkori külső- vagy

1. kép. A kapu az eredeti felállítása helyén.

huszár várak kapuiból vélték felfedezni az ősmintát. Szabó T. Attila az egykori birtokösszeírások és leltárak tükrében fogalmazta meg következtetését, aminek értelmében hasonló kapuk az udvarházak nemesi telkeinek bejárataiként egész Erdély-szerte megtalálhatóak voltak, s használatuk később szorult vissza Székelyföld területére.⁶

Mivel jelen írásunknak csupán tárgya a szóban forgó objektum, és nem áll szándékunkban az eredeztetés kérdésének részletezése, az előző felsorolást csak jelzésértékűnek szántuk. A téma népszerűségéből adódóan – a teljesség igényével – nem is tudnánk helyet biztosítani a szakirodalmi előzményeknek. A restaurálásra került tárgy dokumentálása, típus-meghatározása, állagának és a munka folyamatának leírása képez prioritást számunkra.

A székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum új (Székelyföld virágai című) néprajzi alapkiállításának koncepciója a szépen díszített, esztétikus tárgyak kiállítására épült. Ennek értelmében, a 2000-ben megnyitott kiállításon a tárgyllomány virágmotívumokkal ékesített darabjai

¹ Huszka József: A székely ház. Budapest. 1895.

² Szinte Gábor: A kapu a Székelyföldön. Néprajzi Értesítő. X. 1. f. 40–55. o., 2. f. 97–101. o., 3–4. f. 167–178. o. (1909)

³ Györfy István: A feketekörös-völgyi magyarság. Földrajzi közlemények. 1913. 548–552. o.

⁴ Cs. Sebestyén Károly: A székelykapu földrajzi elterjedésének újabb adatai. Ethnographia. 1923. 40–42. o.

⁵ Viski Károly: Adatok a székelykapu történetéhez. Néprajzi Értesítő.

XXX. 3–4. f. 65–88. o. 1929.

⁶ Szabó T. Attila: A galambbúgos nagykapu az erdélyi régiségben. Ethnographia. 1977. 302–328. o.

2. kép. Jelenleg a faluban, Farcádon álló legrégebbi (1924-es) székelykapu.

kerültek bemutatásra.⁷ A Ráduly Emil (néprajzos muzeológus), Kovács Petronella és Újvári Mária (restaurátorok) bábáskodása révén megvalósult kiállítás bejáratí részét egy muzeális értékű székelykapu képezi. A továbbiakban ezen kapu szerkezeti és stílári jegyeit, azt követően pedig a Demeter István által végzett restaurálási folyamatot ismertetjük.

A kapu eredeti helye

A (székelyföldi) néprajzi kiállítás megvalósításakor önkéntelenül is számolni kell, a bevezetőben már jelzett kulturális előképekkel, s ennek folytán a tárlatoknak szinte nélkülözhetetlen elemeivé válik a székelyruha, a festett bútor, kerámia és nem utolsó sorban az immár szimbolikus értéket hordozó jellegzetes székelykapu. A *Székelyföld virágai* kiállítás esetében, a Székelyudvarhely közvetlen közelében található községben, Farcádon álló 19. század eleji kapura esett a választás. Az előzetes terepbejárások és a kaputulajdonos családokkal folytatott egyeztetések során, a jelzett székelykapu ideális választásnak bizonyult. (1. kép)

Farcád, freskókkal díszített református templomot birtokoló falu, Székelyudvarhelytől 5 km-re található. A kevés művelhető földdel rendelkező település életében az állattenyésztés, és a hússal való kereskedelem fontos megélhetési forrást jelentett. Mint minden földműves falusi társadalomban a famegmunkálás sem volt idegen a lakosság körében. A rátermett gazdák a háztartásban nélkülözhetetlen munkaeszközök egy részét maguk készítették el, s csak az ács és asztalos ismereteket feltételező munká-

latok elvégzésében szorítottak mesterember segítségére. A családi porták és a publikus tér elválasztó elemeként állított kapuk is ez utóbbi kategóriába sorolhatók, hiszen a kötött- vagy székelykapu gyakorlati funkcióján túlmenően az adott lokális közösségben elfoglalt hierarchia fokmérőjeként is szolgált.

A szóban forgó faluban tevékenykedő kapufaragókról nincsenek adataink. Megjegyzendő, hogy csak a múzeumba szállított kapu datálható a 19. századra, és ezen a kapun sem található készítőjére vonatkozó felirat vagy utalás. Az 1816-os évszámmal ellátott kapu gyakorlott faragó munkájára vall, ezért feltehetően a környéken tevékenykedő valamely „hivatásos”⁸ kapufaragó készítette. A birtokló családtagok nem rendelkeztek olyan ismertekkel, amelyek adatul szolgáltak volna az állítás körülményéről.

A kapu a faluban nagy múlttal rendelkező Vajda család portája előtt állt. Mintegy öt hektárnyi birtok bejáratául szolgált, s méreteiben is jelezte a család tehetős voltát. Az egykori tulajdonos a korabeli értelmiségi réteg tagjaként említhető, hiszen az állítás idején az udvarhelyszéki református egyházkerületben töltött be tisztséget. A porta örököse (Vajda Ferenc), aki egyben a falu jegyzője volt, az első világháború idején vesztette életét. A kapu felállításától eltelt idő során olyannyira megváltozott a telekszerkezet, hogy a megvásárlás pillanatában a kapunak már nem volt gyakorlati funkciója. Az utcafronthoz képest a családi ház száz méterrel mélyebben épült fel. Az egykor ugyanazon család tulajdonát képező, szomszédos telkek építkezései viszont már közvetlenül az utca vo-

⁷ A kiállításon bemutatott festett bútorok restaurálásáról ld. Kovács Petronella: Beszámoló a Magyar Képzőművészeti Egyetem fa-bútorrestaurátor hallgatóinak Erdélyben végzett munkáiról. in: Isis Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 5. Haáz Rezső Múzeum, Székelyudvarhely, 2006. 61–91. o.

⁸ Szakirodalmi ismereteink alapján Udvarhelyszéken több olyan mester is dolgozott, akik hivatásszerűen foglalkoztak kapufaragással, s a lakóhelyük körüli településeken rendszerint vállaltak munkát. l. Csörgő Bálint: Az Udvarhely vidéki székelykapu. Csíkszereda. 1999. 116–129. o.

nalát követték, így a nagykapun áthaladva zsákutcaszerű téren lehetett megközelíteni az egykori jegyző házát.

Az utóbbi telekrész használatáról a múlt század közepén mondott le a család. A kollektív gazdaság által biztosított mezőgazdasági földterületből leszámították a lakóház körüli birtok nagyságát. Ekkor, az utcától a lakóház közvetlen közeléig terjedő, kevés funkcióval bíró terület ellenében, a Vajda család a szántóterületet részesítette előnyben, azaz lemondtak a zsákutca birtoklásáról és újabb kapubejáratot állítottak. Bár funkció nélkül, de a nagykapu (nyílók nélkül) megmaradt eredeti helyén.

A kiállításra szánt kapu értékét továbbá az a tény is növelte, hogy az Udvarhelyszéken jelenleg álló kapuk közül a harmadik legrégebbi ilyen építményként regisztrálják. Ennél régebbiekként a Tordátfalván található 1800-as évszámmal, valamint az oklándi unitárius paplak bejáratául szolgáló 1809-es felirattal ellátott kapukat tartják számon.⁹ Korából adódóan is a régi típusú sajátos udvarhelyszéki oszlopos kapuk egyik igen értékes darabja. A szakirodalom nevezetesen egyszer sem emeli ki ezt, de feltételezéseink szerint Malonyai Dezső erre a kapura (is) utalhatott, amikor tanulmányában Farcádót mint oszlopdíszes faragott kaput/kapukat birtokló települést jelölte meg.¹⁰ Hasonló stílusú térelválasztó elem Farcádon már nem található. Napjainkban még öt olyan kapu áll a faluban, amelyek néprajzi szempontból értéket képeznek, de szinte mindegyikük a múlt század fordulóján épült. Ezek sorából az 1924-es évszámmal ellátott indás díszítésű kapu képez kivételt. (2. kép)

A kapu leírása

A magyar nyelvterületen *székelykapuk*ként ismert kötött kapuk alapanyagául bog nélküli cserefát használtak. Az alkotó elemek szinte mindegyikét ebből a hosszú életidejű faanyagból ácsolták, majd faragták, s csupán a héjazatul szolgáló zsindeylborítás készült fenyőfából. Szerkezetileg a három oszlop volt a legjelentősebb tartóelem, amelyek közrezárták a gyalogkaput, valamint a nagykaput. Ezek megnevezésére a kapuláb vagy kapuzábé terminusokat használják. A zábék legalsó faragatlan része, a földbe mélyített csutak, a kapu szilárd tartását biztosította. A kapulábakat egy vízszintes gerenda, a kontyfa fogta össze, a sarkak illesztését pedig az ívesen kiképezett hónaljkitések szilárdították. A kontyfát teljes hosszúságában galambdúc borította, s végül ezt tetőzte a zsindeles fedés. A szerkezeti elemek közül a legdíszesebb felület pedig a gyalogkapu fölötti négyszög alakú kaputükör volt.

Az általunk tanulmányozott, majd restaurált 1816-os kapu ugyanezen szerkezettel rendelkezik. A jellegzetes különbségek a faragó mester egyéni stílusából, nem utolsósorban a kapu „életidejéből” és huzamos használatából adódnak.

Az állítás idején a kapulábakat a földbe mélyítették, de mivel ezek általában 50 év elteltével korhadttá válnak, a kapuzábékat többszöri alkalommal ráklábazták. (3. kép) A ráklábazás a három zábé esetében nem egyidőben történt, ezt az időbeli károsodás függvényében végezték. A nagykapu egyik (szélső) lába maradt leginkább épen. A többszöri illesztéseket kovácsolt szorítócsavarokkal oldották meg. A felső részen a zábék csapra metszettek, a csapokat pedig a kontyfába mélyítették, és 2–2 faszeggel rögzítették. A kapulábakat fűrészek törtek át, amelyek a nyílók egykori létét, és ezek többszöri áthelyezését bizonyítják. Az eredeti funkcióját elvesztett kapu a gyűjtés idején már nem tartalmazott nyílókat.

A kapuláb díszítése bizonyítja az építmény sajátos udvarhelyszéki voltát. A zábékon egyaránt alkalmazott, domborúan faragott oszlopdíszek kizárólag a régi típusú udvarhelyszéki székelykapuk egyedi vonásaként említhetők. A párkányszerű oszloplábból kiindulva a domború oszloptest fokozatosan elvékonyodik, s felső végét vésett tulipános minta ékesíti. (4. kép) Az ezt tetőző oszlopfő alsó tagja virág körvonalú lapos rész, amelyre tulipános-leveles-indás kompozíciót faragtak. Az oszlopfő középső részét két kidolgozott csigamotívum alkotja, ezeket egy szögletes, kiemelt (vastagabb) fedőlap borítja. Végül az oszlopdísz ötkaréjos palmettában csúcsosodik. Az említett többszöri ráklábazás következtében az oszlop mindhárom része (láb, test, fő) csak a nagykapu szélső zábéján maradt meg.

A kapulábakon nyugvó kontyfa vastag cserefa gerenda felhasználásával készült oly módon, hogy túlnyúlik a zábék szélein, s alátámasztja a fedélzetet. Az összeillesztési felületen a kontyfát a zábékkal azonos vastagságúra ácsolták, majd felfelé haladva díszes vonalakkal metszve szélesítették ki. A homorú és domború párkányszerű díszes volta mellett, azon gyakorlati céllal is rendelkezett, hogy nagyobb alátámasztási felületet biztosított a galambdúcnak és a tetőszerkezetnek. A nagykapu szekérbejáró

3. kép. A lebontott ráklábak

4. kép. A faragott kapuzábé

⁹ vö. Kovács Piroska: Elődeink Hagyatéka. Udvarhelyszéki öreg kapuk katasztere. CD-ROM. 2006.

¹⁰ Malonyai Dezső: A magyar nép művészete. II. kötet. Budapest. 1909.

5. kép. A gyalogkapu bal oldali, megmaradt hónaljkötése.

6. kép. Kaputükör

ívének középső részén a kontyfából kinyúló faragványt, a kapuív közepdíszt találjuk. Ez az elem is igényes megmunkálásról tanúskodik: a kapu síkjából kiemelt alakzat szélein visszagörbülő pártához hasonló, leveles-indás mintát tartalmaz. A szemöldökfának leveles-virágos díszítését még a kaputükör feletti részen figyelhetjük meg.

A székelykapukra jellemző egysoros (téglalap alakú) galambdúc a szemöldökfa teljes hosszában végignyúlt, s végül erre került egykoron a kétsoros zsindefedés. A gyűjtés időpontjában a zsindefet már bádogtető helyettesítette.

Mind a gyalog, mind a nagykapu ívének kialakítását hónaljkötések segítségével végezték. Természetesen ezek a szerkezet szilárdításában is fontos szerepet töltenek be. A gyalogkapu egyetlen darabból álló kötéseit 1–1 faszeggel rögzítették. (5. kép) A nagykapu hónaljkötései már két részből állnak: a nagyobb íves rész faszegekkel volt rögzítve, a kisebb, háromszögű sarokrészt pedig kovácsolt vaszszegek erősítették a lábához, illetve a kontyfához. Ezek illesztési felületei is alapos kidolgozásról tanúskodnak, pontosan követik a hajlásszögeket, a kis kapu íve szabályos félkörívet rajzol ki. Ezen elemek díszítése egyszerű, amíg a gyalogkapu kötéseiről teljesen hiányzik, a nagykapu esetében rozetta motívum és két-két csillag van faragva.

A székelykapuk legdíszesebb része minden esetben a kaputükör, amely a kiskapu bejáratí íves része fölött, a szemöldökfaig terjed. A farcádi kapu tükre három egymás fölé helyezett részből tevődik össze, melyeket nuto-lással illesztettek a két zábé közé. A központi mezőt kerék pajzsba foglalva Erdély címere ékesíti. Ezt kétoldalt felfelé ívelő, tulipánban végződő levélkoszorú szegélyezi. Továbbá, a tükör két oldalán, a peremtől induló kacsos-leveles indaszárakat faragtak, s ezek is tulipánban csúcsosodnak. A címerpajzs legfelső pontjából egy faragott tulipánból kiinduló, és ugyanazon motívumban végződő indaszárakat faragtak. Az 1816-os évszám pedig a tükör alsó részén kapott helyet. (6. kép)

A címeres díszítés nem volt idegen a 19. századi kapufaragók körében. Haáz Ferenc leírásaiból értesülünk, hogy az udvarhelyszéki kapukon főként a magyar címer

és korona tűnt fel, de Erdély címerének megjelenítését sem nélkülözték.¹¹ A szóban forgó kapu címerének érdekessége, hogy Erdély címerét a kétfejű sas ábrázolásával kivitelezte a mester. Látható, hogy a korabeli politikai konjunktúra tükrében egyedi stiláris kivitelezést választott a faragó. Az (osztrák) kétfejű sas megfaragása önmagában nem példáz egyedi esetet, hiszen már Malonyai Dezső is talált hasonló ábrázolást a (háromszéki) mártonfalvi kapun, továbbá egy 1866-os készítésű (udvarhelyszéki) oroszhegyi kapu tükrében is feltűnt a kétfejű sas. De Erdély címerének hasonló kompozíciójáról nincsenek szakirodalmi előzmények.

A Farcádi kapu tükrének alaposabb vizsgálata ahhoz a felismeréshez vezetett, hogy a címerben megfaragott madár eredetileg valóban kétfejű sast ábrázolt, azonban ennek egyik fejét időközben lemetszették. Amint már az előző fejezetben is jeleztük, a porta bejáratának állításáról és ennek utóéletéről szórványos ismereteink vannak, így a csonkítás mozzanatáról sem tudunk pontos adatokkal szolgálni. Feltételezéseknek adtak hangot azon magyarázatok, amelyek ezen cselekedetben a tulajdonos egyéni bosszújának kifejezését látták. Vagyis az osztrák abszolutizmus elleni tiltakozás jeléül vagy 1848-at követően, vagy pedig 1867-ben, a kiegyezés évében került sor a sas egyik fejének eltüntetésére.¹² De nem csak kapuk faragványainak megcsonkításáról, hanem – címereket ábrázoló – teljes kaputükrök eltüntetéséről is vannak adataink. Figyelembe véve, hogy a múlt század második felében hatósági utasítások nyomán a tulajdonosoknak a címeres kapuk díseit le kellett faragniuk, majd deszkával be kellett azt borítani, vagy az egész betétet le kellett venni,¹³ megállapítható, hogy a múzeum kiállítására került kapu csonkítása ezeknél kisebb mértékűnek látszik, ezért való-

¹¹ Haáz Ferenc: Udvarhelyszéki falmesterek. Székelyudvarhely. 2007. 64–65. 2007. o.

¹² P. Buzogány Árpád: Egy farcádi kapu a múzeum kiállításán. Udvarhelyi Híradó. 2000. szeptember 19.

¹³ I. Csörgő 1999. 65.

7–8. kép A kapu faragványának állapota restaurálás előtt.

színűbb az egyéni indítatásból véghezvitt változtatás.

A kapu restaurálás előtti állapota

Már a terepszemle alkalmával nyilvánvalóvá vált, hogy a kapu csupán alapos konzerválási és restaurálási munkálatok elvégzése után kaphat helyet a kiállításon. A legtöbb károsodást funkciójának teljes elvesztése után szenvedte, ekkor ugyanis inkább megtört, mint hasznavehető építményt jelentett a család számára. Az időszakos felújítások, tatarozások elmaradtak, így a fizikai és biológiai károsító tényezők egyaránt nyomot hagytak a faépítményen.

A fellelhető nyomok alapján, eredeti állapotához képest a tetőszerkezet és a kapulábak földbe mélyített részei követeltek többszöri változtatásokat. A csutkokat valószínűleg három alkalommal is kicserélték, ekkor a zábékat újra ráklábazták, amely műveletnek az oszlopos díszítés szenvedte leginkább kárát. A nagykapu szélső lába maradt meg a legjobb állapotban. A ráklábak zábékkal való rögzítéséhez használt kovácsolt szorítócsavarokat rozsdáborította. A kisebb szerkezeti elemek közül teljesen hiányzott a gyalogkapu jobboldali hónaljkötése. A nagykapu kötéseiben részben szorultak utólagos kiegészítésre: az általuk bezárt háromszögek – úgynevezett kisablakok – mindkét oldalon kiestek. A meglévő hónaljkötések rögzítései meglazultak, a faszegek korhadttá váltak, úgy tűnt több kovácsolt szeget is pótolni kell.

A kapuszerkezet folyamatos károsodását a rozoga tetőszerkezet nem tudta megakadályozni. A fenyőfából hasított zsinidék életideje harminc évre tehető, azt követően már nem biztosítanak védelmet a csapadék ellen. A több alkalommal végzett újraszindelyezést egy bádogfedés követette, de ezen már a legszükségesebb tatarozást sem végezték el, így a gyűjtés idején a héjazat málladozó bádogdarabokból állt. A huzamos beázás miatt a fenyődeszkából ácsolt galambbúg elkorhadott, menthetetlenné vált. Lényegében ez akadályozta meg a kapu többi részének, a kontyjának a nagyobb mértékű károsodását. Alaposabb vizsgálat arra is fényt derített, hogy a kapulábak

és a kontyfa egykor piros festéssel voltak ékesítve, de ennek pontos rekonstrukciójára a festett felületek jelenkori állapota nem biztosított lehetőséget. A bontás során továbbá kiderült, hogy a ráklábba ágyazott kapufélfák gyenge állagúak, korhadtak, a kontyfában madárfészek, hangyaboly, gombásodás, rovarkárosítás volt észlelhető. (7–8. kép) Mindezen tényezők azonban nem voltak olyan mértékűek, hogy az akkor több mint száznyolcvan éves székelőkapu konzerválására ne vállalkozott volna a múzeum.

A kapu restaurálási folyamata

A helyszínen végzett gondos bontást követően kerülhetett sor a kapu állagának hathatós felmérésére. A szerkezet jellegéből adódóan két típusú alapanyaggal kellett számolni: (fenyő és csere) fával, valamint kovácsolt vasal. Már a tanulmányozás során megállapíthatóvá vált, hogy a sürgős fertőtlenítési, tisztítási és szilárdítási munkálatokat követően a tárgy aprólékos kiegészítések nélkül is jelentős muzeológiai értéket képvisel. Így született meg a döntés, miszerint csak a nagyobb hiányzó darabokat szükséges kiegészíteni, a faragott díszítés repedezett, töredezett részei pedig konzerválásra kerülnek.

Az összetevő elemeire szedett kapu minden darabját első fázisban alapos gázosításnak vetettük alá. Ez a kezelés fóliába csomagoltan 72 órán keresztül Phostoxin-nal¹⁴ történt, majd megfelelő idejű szellőztetés után mechanikus tisztítás következett. A faelemek felületére ráakódott szennyeződések eltávolítása különböző durvaságú kefékkel dörögölve, és porszívózva történt. A fertőtlenítés és tisztítás mozzanatait követően került sor a nedvességtől megpuhult és biológiai kártevők által járatokkal tele faanyag megszilárdítására. Ennek sikeres kivitelezését epoxigyantával – Araldit BY 158 (100 gr), Härter HY 2996 (28 gr), toluol (800 g) – végzett többszöri átecsetelés által

¹⁴ Foszforszénhidrogén tartalmú készítmény. A fertőtlenítést a Csík-Montan Srl., Csíkszereda végezte.

9–10. kép. A nagykapu bal oldali hónaljkötésének kiegészítés szemből és hátoldról.

11. kép. A kontyfaban végzett kiegészítés (beillesztés), és az új keresztgerenda.

valósítottuk meg. Méréseink alapján közel 8 cm mélységig sikerült megszilárdítani a fát. Kivételt képezett a kontyfa felső része, ahol a huzamos beázás hatására keletkezett korhadás teljes hosszában történő kiegészítést követelt meg. A tisztítási munkálatokat a kovácsolt szorítócsavarok és a nyílóok vassarkainak RO 55-ös rozsdavidő és passzíválószerszerrel valamint fegyverzsírral való kezelésével fejeztük be.

Az eredeti állapot visszaállítására való törekvésünkben egy kompromisszumos megoldást is kénytelenek voltunk alkalmazni. A galambdúcot annyira korhadott állapotban találtuk, hogy ennek szilárdítása nem volt kivitelezhető. Rekonstrukcióját azonban nem végeztük el, mert a rekonstruált galambdúccal a székykapu nem fért volna be a neki szánt kiállítási terembe. Döntésünket tehát a kiállító felület kínálta lehetőségek is modellálták. Így az időre, amíg a *(Székelyföld virágai)* kiállításon kap helyet, galambdúc nélkül, közvetlenül a kontyfára helyezett két sor zsindeleyel történt meg a székykapu helyreállítása. A tetőszerkezet székyvarsági hasított fenyőfázsindeleyből készült.

A már említett hosszanti kontyfa-kiegészítés mellett a hónaljkötések hiányosságai szorultak pótlásra. (10–11. kép) A gyalogkapu jobb oldali kötését a szemközi párjának (tükrő) mintájára, valamint az illesztési vonalak követése révén lehetett pótolni. Itt megmaradt a sima felület, hiszen ezek eredetileg sem voltak faragással díszítve.

A nagykapu esetében a kisablak egy-egy részét egészítettük ki. A beépített elemeken nem végeztünk faragást, mivel a két hónaljkötés hiányosságai nem ugyanazon részből származtak.

A munkálatok során külön figyelmet fordítottunk arra, hogy a kapu állításának időpontjához közeli faanyaggal történjenek a kiegészítések. Minden kiegészített darabot egy 1830-ban épített, de időközben már elbontott (cserefa) fedeles híd anyagából végeztük. Ezáltal sikerült pácolás és retusálás nélkül elérni a kapu faanyagának színét. Az összeállítás során az eredeti nőtölásokat használtuk, a ráklábak csavarjait és a már jelzett helyen alkalmazott kovácsolt vasszegeket maradéktalanul helyükre tettük, a hiányzókat pedig újakkal pótoltuk. (12–13. kép)

A kapu utóélete

A bemutatásra került székykapu a restaurálást köve-

12. kép. A középső zábé ráklábázása, a kapuszerkezet zárának maradványával.

13. kép. A gyalogkapu jobb oldali zábéjának ráklábázása, a nyílóok vasalatával.

14–15. kép. A restaurált kapu jelenlegi helye a kiállításon.

tően, impozáns voltával, a Haáz Rezső Múzeum néprajzi kiállításának egyik színpontjaként említhető. A múzeum tulajdonát képező – 14 kaput összesítő – szejkefürdői kapukiállítás mellett tehát, a térség harmadik legrégebbi kapuját sikerült muzeológiai körülmények között felállítani. Az egykori tulajdonossal kötött megállapodás értelmében nem pénzbeli juttatást, hanem egy általuk kiválasztott mintára új – nyíló nélküli – gyalogkaput volt köteles cserébe szolgáltatni a múzeum. Általában az újabb tárgyak előállítása nem feltétlenül a restaurátori teendők körébe sorolható, de jelen esetben az új kaput ugyancsak a resta-

urátor szakember készítette el. Legutóbbi terepbejárásunk alkalmával azt tapasztaltuk, hogy a Vajda család portájának bejáratánál hét év eltelte után sem állították fel az új kaput, hanem funkció nélkül a csűrben őrzik. (17. kép)

Demeter István
Restaurátor

Miklós Zoltán
Néprajzos-muzeológus

Haáz Rezső Múzeum
535600 Székelyudvarhely, Kossuth u. 29.

16.kép. A kapuelemek beemelése a kiállítóterembe.

17. kép. A kapu egykori helyének mai képe.